

С В І Т Л И Ц Я

УДК 372 48 (477)
ББК 74.580.272.5 (4 Укр)
І-24

Світлиця озивається до тих,
хто дивиться на неї з любов'ю

Дніпропетровський національний університет
залізничного транспорту ім. акад. В. Лазаряна
Центр національно-громадянського виховання
Лабораторія українознавства "Світлиця"
вул. Академіка Лазаряна, 2, ауд. 476

Щира подяка за підтримку:
ректорові університету, професору Олександрові Пшіньку,
завідувачу кафедри українознавства Вірі Ковтун
та колективу кафедри

рецензенти:

доктор історичних наук
Анатолій ГОЛУБ

письменник, кіносценарист
Микола ШУДРЯ (м. Київ)

ISBN 978-966-2607-13-0

© Іващенко Г.Л., ідея, текст. 2011
© Алієв-Ковика С.Я., дизайн. 2011
© Алієв-Шараван С.С., світлини. 211

БЛАГОСЛОВИ, ГОСПОДИ, ДІМ СЕЙ І ЖИВИХ У НЬОМУ ВІД УСЯКОГО ЗЛА ОБОРОНИ ЗБУДОВАНИЙ І ОСВЯЧЕНИЙ РОКУ 2001 Р. Х.

В основі концепції Світлиці – тріада понять: **дім – рід – добро**, потрактованих широко і вузько.

Дім є надзвичайно містким космічним символом. Він є і моделлю всесвіту у мініатюрі, і місцем, де людина почувається у безпеці. Дім – це місце народження кожного, місце, звідки людина іде в життя і куди повертається з мандрів. Дім – це пункт, де починається і закінчується всяке ритуально-обрядове дійство і саме життя. Дім передається у спадок, він є символом роду, центром родового всесвіту.

З домом нерозривно пов'язане поняття **рід** у сенсі: рід людський (genus humanum) і окремий рід, родина, сім'я. Артефакти Світлиці – це здебільшого аутентичні речі домашнього, сімейного вжитку, особливо старі, чорно-білі фото з сімейних архівів. Фотографія (світлина) творить уречевлену ілюзію зупиненого часу. Часто фото – це єдине, що лишилось від наших попередників, близьких, родичів, колись живих, сильних, молодих. Старе фото змушує задуматись: вони були не першими, а ми не маємо стати останніми на цій землі.

Попри амбівалентність усього сущого, у концепції Світлиці домінує світле, позитивне начало, а саме – **добро**. Дім без людини, родини – порожня, холодна матеріальна субстанція, а родина без добра (згоди, порозуміння, любові, миру, добробуту, затишку) є обтяжливим фізичним співіснуванням у тісному просторі „своїх" – чужих байдужих істот.

Світлиця – мистецький витвір, творча лабораторія, вправа на розуміння, вона-символ, образ, а не макет натурального розміру.

Світлиця – це **Gesamtkulturwerk**, – феномен, народжений щільним взаємопроникненням, злиттям різних мистецтв, понять, артефактів, що дає нову якість, можливу лише за умови існування цієї цілісності.

Світлиця – це не окремі, звичайні речі, поняття; Світлиця – єдине, особливе смислове поле, пункт, де сучасність стикається з минулим і майбутнім.

Хрест – найуніверсальніший символ з-посеред простих знаків. Він орієнтує у просторі, означає перетин верх-низ, праве-ліве та об'єднує багато дуалістичних систем у вигляді цілого. Червоний же колір є кольором крові та життя, любові та боротьби. Там, де спалахує червоне світло, душа готова до дії!

Sunt lacrimae rerum

et mentem mortalia tangunt

і речі мають свої сльози,

а долі людські хапають за серце

Vergilius

Відтак, для створення Світлиці активно використано інсталяції – просторові композиції, створювані з різних виробів та матеріалів, природних об'єктів, текстової та візуальної інформації. **Інсталяція** – це досить поширена форма у сучасному мистецтві (поп-арт, концептуалізм). Неординарне сполучення тривіальних речей виявляє в них ті смислові значення та якості, що приховані від буденного сприйняття. Стаючи елементом художнього задуму, річ звільняється від своєї утилітарної функції, водночас набуваючи функції символічної. Естетичний зміст інсталяції розкривається в смислових трансформаціях, грі значень, які є результатом перетворень навколишнього середовища та зміни контекстів.

розумій не те що бачиш

а те що відчуваєш

і те про що здогадуєшся

дивись на тлін

як на вогонь крові

Люди залишали не тільки відбитки (їх тисячі!) натруджених мозолястих долонь чи пальців. **Глеки, рубелі, ложки** заряджалися позитивною та негативною енергією, самі ставали схожими на господарів, а їх власники з роками уподібнювалися, хто пузатому, щербатому горщику, хто сточеному шашелем ребристому рублеві чи **коцюбі**. Антропоморфність речей домашнього вжитку, речей взагалі, цих супутників людини очевидна кожному, хто має очі!

долонями шорсткими

день по дню

діди з бабами

зашліфовують неквапно

іще дитинством

вирізьблені знаки

коло сучка

лишається любов

там завжди було

скалок більш за все

Найсвятішим місцем в українській хаті і Світлиці було і є **покуття,** а головним елементом покуття – була і є **божниця** (божник, образи). У багатьох українських хатах божниці мали різний вигляд – як одна чи дві полички у

Пресвятая Богородице,

просим собі в поміч

куті, на яких у певному порядку ставили п'ять, десять, кільканадцять ікон. Часто у куті висіла одна-єдина ікона, як правило, декорована **рушником**, або рушниками. Без рушника неможливо уявити український інтер'єр взагалі, а покуття і поготів!

Хата без рушника, то сім'я без дітей, – говорили в народі! Було кілька видів рушників. Утирач використовували для рук і обличчя, стирок – для посуду, столівку – для столу і лав, покутник і кілковий – для оздоблення стін і покуття. *Рушник на кілочку – хата у віночку.* Божник – для облямування ікон. Плечові призначалися для сватів, весільні – для шлюбних обрядів. При оформленні шлюбу молоді ставали на рушник. У рушник загортали новонародженика, на довгих рушниках опускали домовину в могилу. Хліб-сіль добрим людям вручали на чистому рушнику. Рушники, розвішані над вікнами і дверима, мали оберігати оселю від усього нечистого, орнамент і візерунки відігравали роль оберегів.

Покуття Світлиці має лишень одну **намолену** ікону **Матері Божої** (Богородиці) Ахтирської.

Вибір саме цієї ікони не випадковий. Найчастіше зверталися до божниці саме жінки-берегині, які більше були перейняті домашніми, сімейними справами. Отже, жінку, дружину, матір краще могла зрозуміти і допомогти Матір Божа.

Невелика розміром, олійного письма, потьмяніла від часу ікона у глибокій рамі, в окладі, з рушником дуже нагадує передчасно змарнілі обличчя тисяч безіменних українських красунь-берегинь. Перед іконою лампада (лампадка, ланпада) XIX ст. з Полтавщини, яка у Світлиці в особливих випадках запалюється **(затеплюється)**. Лампадка насправді теплилася в українській хаті перед образами завжди, «денно і нощно». На божнику, за іконами, над вікнами, на сволоці селяни часто розвішували пучки висушених духмяних трав – **васильків, пижма, материнки, деревію, шавлії, чебрецю, чорнобривців**. Вважалося, що барвінок і васильок (базилік, Ocimum canum Sims) приносять перелітні птахи, що знаменує прихід весни. Міцний запах – знак відміченості, тому то всі пахучі трави – рута, м'ята та названі вище, у світі замовлянь та обрядів є особливо магічними.

Є «гербарій» і на покуті Світлиці.

У багатьох хатах другої половини XIX, у XX століттях часто можна було бачити портрет Тараса Шевченка – скромний з календаря, газети, журналу, з книжки, у рямцях і без, писаний художником-аматором, чи вишитий нехитрою рукою господині. У Світлиці портрет Кобзаря не хрестоматійний – у шапці-кожусі, але виразний. Окрім портрета Шевченка на стіні немає більше нічого, тільки на віконній лутці писанки та крашанки.

В останній третині XIX ст. поширення навіть у селі набула фотографія (**світлина**). Світлин у Світлиці взагалі багато. На **причілковій** стіні їх чотири. Сюжети фото мають певний підтекст. Дві світлини шкільні: учні першого класу Бурімської восьмирічної школи з першою вчителькою Варварою Артемівною (Полтавщина 1961/62 рр.), друге фото – випуск X-го класу Вільхівецької СШ (Черкащина) 1955 нав. р. Серед випускників – 17-літній Славко Чорновіл, майбутній дисидент, засновник і лідер Народного Руху України, видатний політичний діяч, що трагічно загинув 25 березня 1999 р.

Шкільні фото не випадкові у Світлиці – аудиторії вчорашніх школярів, гімназистів, ліцеїстів. Школа – це їхнє недалеке вчора.

У XX столітті хлопцям-українцям кількох поколінь «пощастило» повоювати і за «матушку-Росію недєлімую», і за «батюшку-Союз нерушимий», виконувати інтернаціональний обов'язок у далеких афро-азіятських краях, а чи просто служити у війську у мирний час.

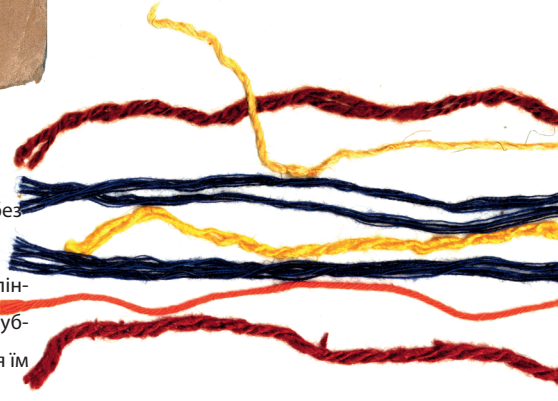

Деколи фото було чи не єдиним, що лишалося від загиблого, пропалого без вісти сина, брата, батька, нареченого.

1915 рік, село Лютенька, Полтавщина. Перед входом до волосного правління півтора десятки людей знялися з нагоди проводів на війну кількох парубків (некрутів, казали на Полтавщині). Можна тільки уявити, що доведеться їм пережити найближчими роками. *Збережи і помилуй!*

Постійною та універсальною експозицією на покутньому столі є **книга** (Псалтир, Євангеліє, Кобзар), **свіча**, один-два глеки, рушник чи скатертина. До Різдва, Великодня, Трійці на столі монтуються відповідні композиції з **кутею, паскою, клечанням**.

Шиби вікон холодного синього кольору. Саме таким було світло у сутінках чи на світанку, тоді, коли вся сім'я вже збирається вдома після денних клопотів, або ж тільки ще лаштується до них. Тут синій колір символізує небезпеку, якою загрожує знівечений оточуючий світ.
Мерехтливе полум'я свічки на фоні холодних вікон створює ілюзію спокою та затишку. Ефектна та символічна віконна рама – хрестовина як оберіг від усякої мари, що могла через вікно проникнути до господи.

Одна з інсталяцій на столі – «Остання молитва» (Небіжчик) монтується від випадку до випадку (як і в реальному житті), а саме у дні Пам'яті жертв голодоморів та репресій, в день пам'яті Героїв Крут, в день Чорнобильської катастрофи тощо.

«Небіжчик» – це дерев'яний рубель, чорний креп, дерев'яні прості рямці, чорного кольору пляшки, ікона, Псалтир, свічка та пучок васильків, поминальник (**граматка**).

Центром житла, його душею була **піч**. Де тепло, там добро, достаток, злагода. Піч годувала, зігрівала, була домашнім клубом, де слухали казки, билиці-небилиці. Протягом століть піч була у колі численних обрядів.

У Світлиці впритул до модуля покуття змонтовано піч – символ із різновеликих кубів – тумб, які водночас є демонстраційними площинами. На них експоновано десятки зразків посуду: глеків, горщиків, тарілок, мисок, полумисків. Модуль комина декорований **витинанкою**, яку використовували в Україні саме для декорування стін, зокрема пічних коминів. Тема нашої витинанки є складовою ідеї Дому, сім'ї – Світове Древо, **Дерево Життя**, пара птахів, що в'ють гніздо та пара людей. Саме піч була тією частиною хати, яку особливо любили прикрашати мальовками. Зі старовинних свідчень відомо, що в Україні великі площини печей орнаментовано барвистими рельєфними і мальованими кахлями, на зміну яким прийшло малювання фарбами. Над піччю поличка – **мисник** із посудом та кетягом калини, що була і є не тільки додатком до раціону українців, а й символом України. *Без верби і калини нема України*.

Калинові кущі саджали біля колодязів, щоб вода смачніша була, попід вікнами, відразу після завершення будівництва оселі. Квітне і плодоносить калина в луках, левадах, садах, виграє біло-зелено-червоними барвами у прислів'ях, піснях, казках і легендах, у великому гербі України. Калина – це спомин про домівку. *Зроду-віку калина була символом дівочої краси, кохання, вірності. Калину вплітали у вінки, нею прикрашали весільні короваї. Вислів «зламати калину» (калину стратити) означав, що дівчина втратила свою непорочність. Калинові кущі саджали також і на могилах*.

Виразні чавунні праски: іржаві, вуглуваті, горбаті, неповороткі – це гурт затурканих, замордованих, покалічених, зацькованих колгоспників, таких, як на фото поряд: кухвайки, кирзяки, латане сіре дрантя.

А може це всі ми – підкорювачі природи, ті, хто повертав ріки, хто «шапками закидав» розщеплене ядро мирного атома? Так легко уявити як за кожною праскою–людиною тягнеться чорна смуга, вужча чи ширша.

А перед нами всьо цвєтьот, за нами всьо горіт!

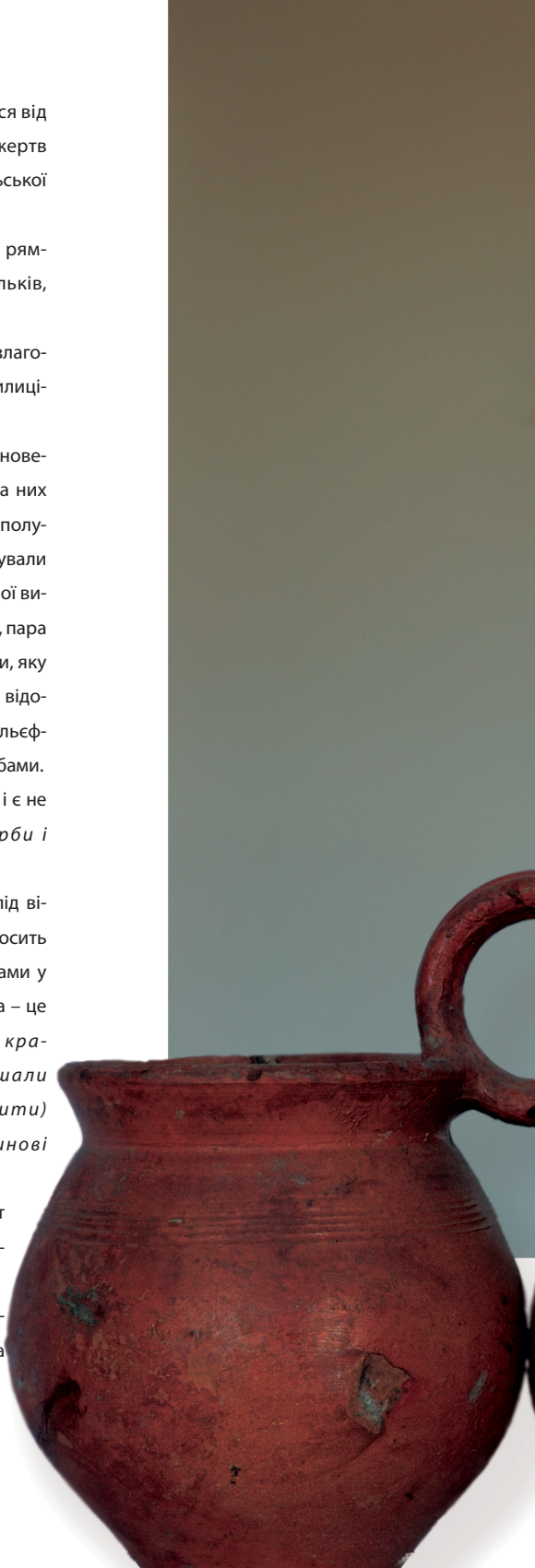

о, диво!

о,

диво зимової ночі.

дзюрчать цвіркуни про своє потаємне...

біля твого мозолястого комина грівся,

бо ж з холоду зашпори позаходили,

і те променисте тепло

відтоді зі мною назавше,

о, піч у бабусиній хаті...

Композиція «Сімейне фото» створена з дерев'яних рублів – прасок. Хіба що сліпий тут не побачить діда, бабцю, їх численних дітей, зятів, невісток, онуків. Поряд із «дерев'яним фото» для підказки висить фото трьохпоколінної української патріархальної сім'ї.

З-посеред багатьох речей, знарядь праці та механізмів у багатьох народів, як і в українців, особливе місце займала **прядка** та комплект до неї: **веретено, гребінь** (чесало, гребінка), **мотовило, куделя**.

Прядіння у грецькій та римській міфології пов'язане з тріадою надприродних істот (парки, мойри, норни), які скручують, намотують та розрізають нитки долі. Веретено відіграє важливу роль в символіці казок, яка пов'язана з **долею** та **смертю**. У християнському образному ряді Марія під час благовіщення зображена з веретеном. Єву теж малювали з веретеном *Коли Адам орав, а Єва пряла…*

У європейському середньовіччі веретено - символ споглядальності життя.

Із веретен, гребенів, клубків створено композицію «Доля» Різновеликі дерев'яні гребені потрактовані тут як дерева, розкидані по селу. Ближчі – більші, щодалі – то менші. Над усім – червоний клубок пряжі – вранішнє сонце. Два тісно зв'язаних тоненьких веретена – ген-ген за околицею пара, що ніяк не перерве побачення ще від учора.

Двоє веретен із пряжею – двоє зрілих людей, які за довгі роки і статків надбали і почуття зберегли.

Під найвищим деревом-гребенем закріплено два різновеликих натяжних гвинти з прядки. Це знакова пара в Україні: вдова-козачка, вдова-солдатка чи може покритка з дитям?

тут од Лубен до самої Волині
лежать навколо села удовині…
од Лохвиці до самої Молдови.
пів-України – то козацькі вдови.
дітей без мужа ставити на ноги.
ні захисту в житті, ні допомоги

Кого ця жінка проводжає і куди? Кого вона виглядає і звідки? Поряд ще одна знакова пара останніх століть – бандурист (кобзар, лірник) та хлопчак-поводир – два веретена. Дід – покручене, старе, тріснуте з грубими, сірими нитками з кострицею і маленьке, тоненьке веретенце – обшмульгане дощами і вітрами хлоп'я. *Ідуть старці твої, Вкраїно сонцелика…* Скільки їх шкандибало per pedes apostolorum битими курними шляхами!..

славлю я острів твого плодоносного тіла
світлу затоку з лякливими тінями риб
вперто вишукую в цьому гнучкому світінні
грань твоїх хвиль і порушу її як закон
через віки це запишуть, немовби святиню
мед і терпке молоко під твоїм язиком

Учні 1-3 кл. Бурінської 7 р. шк. 1952 р.

МІР ПРАХУ. ТВОЄМУ. ДОРОГОМУ
НАШОМУ. ПАПАШІ. К. Р. БАРДАЛИМ
РОЖД. 1884 Г. УМЕР. В. 1938 Г. 5/XI Г

Учні 6 кл. Бурінської восьмирічної школи
1961 – 1962 н. р.

учні I і II комбінованого класу
Бурімської семирічної школи

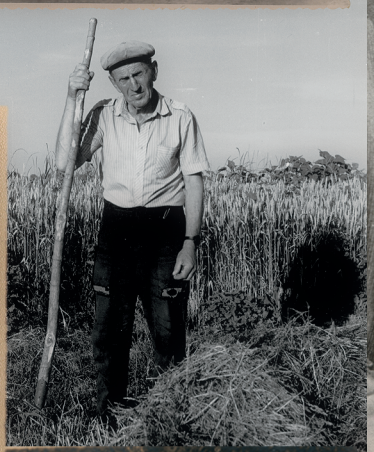

України биті шляхи…
як рубці від Божого бича –
то стрімкі та сизі, то руді,
геть покручені паралічем часу

Внизу праворуч зависло веретено голівкою вниз. Стара лляна нитка ледь двічі-тричі обвила веретено – та й урвалася. Ось тобі, чоловіче, і вже! *Тут ні радості, ні печалі, ані воздиханія*. Тихий сільський цвинтар з ледь помітними горбками, напоєний терпким духом васильків, чебрецю, деревію.

такі привітні цвинтарі бувають –
шатро небес і мармур в бур'яні […]
це тут блукають різні поторочі,
а цвинтар – то вже діло не страшне.
спокійно тут. Хіба що проти ночі
чиясь душа крилом тебе черкне

промовте –
життя моє –
й стримайте сльози

Ліворуч, внизу композиції чоловік – вічний самітник, **бовкун**, що так і не знайшов собі пари.

Майже у геометричному центрі «Долі» – два рівновеликих клубки чорної та білої пряжі. Нитки з обох клубків сплелися у перший вузлик долі, життя. Чоловік і жінка, любов і ненависть. День і ніч. Життя і смерть – **інь-ян.**

Матеріал, форма, пластика речей, їх семантика надають "Долі" графічної виразності, лаконічності та глибокого філософського звучання.

На вузькому простінку (плинність, скороминущість) змонтовано інсталяцію «Весна». Дві вилки з прядки символізують птахів-ластівок. Радість повернення на батьківщину, торжество весни, воскресіння посилено червоною крашанкою під «крилом» одного з птахів. Ластівка – традиційний персонаж весняних замовлянь, веснянок. Ластівки, як і жайворонки, приносять весну, вони прилітають із «того світу», з райського царства, вирію – Ірію.

У греків ластівка була атрибутом богині кохання Афродіти, у Китаї та Європі вона вважається символом весни. *Ластівки в'ють гніздо – скоро в домі народяться діти.*

У світлицях не сиділи сиднем день у день. Входили-виходили, то у миттєвих суєтних клопотах, то у далеку дорогу за тридев'ять земель. Хтось повертався з дальніх і давніх, вільних чи невільних мандрів. Колесо, пара стоптаних постолів, **костур** біля вхідних дверей є уречевленим символом Дороги, що починалася або уривалася за порогом.

У міфопоетичній свідомості **поріг** *був сакральним місцем, він означав межу свого та чужого простору – простору замкненого, олюдненого, створеного людиною для себе, сакралізованого обов'язковим освяченням та іконами, – і відкритого, профанного, не лише людського простору.*

додому повернувшись і присівши,
стаю самим собою, врешті-решт.

Окремою темою інтер'єру Світлиці є світлини. У багатьох хатах, родинах кілька, чи, навіть, кільканадцять фото вставляли в одну раму (рямця). Рама об'єднувала представників кількох поколінь. Навіть, коли зняті розминалися у житті земному, то рама творила ілюзію єдності, нерозривності, тяглості роду людського. Саме ця традиція використана у створенні композиції **«Україна ХХ»**. Рама заповнена мозаїкою чорно-білих фото, зроблених на весіллях, проводах до війська, у війську, школі, на роботі, дозвіллі… Тут є фото відомих людей і «маленьких» безіменних українців: червоноармійців, колгоспників, «бандерівців», вчителів, дорослих, дітей, – більш як півсотні світлин минулого ХХ століття. А скільки облич, очей не вловив фотооб'єктив! Чорні прямокутники між фото – символ безповоротних втрат.

цей вік ішов
і гупав, і горлав,
і шикувавсь,
і розливав червоне.

Мов серед сірого осіннього хмаровиння блиснув клаптик ясного неба – одне-єдине кольорове фото. 2001 рік, – перший рік нового, третього тисячоліття. Літо. Серед скошеного поля п'ятирічний хлопчик. Він все зможе! Збудує дім, посадить дерева, виховає дітей, житиме у багатій, демократичній, правовій, соціальній державі Україні. Хай буде так!

Сонячними променями надії у чорно-біло-сірій мозаїці жевріють золоті та червоні вставки: *Contra spem spero!*

В експозиції та архіві Світлиці сотні старих фото і «легенд» до них. Тисячі облич, тисячі очей на збляклих, пошарпаних прямокутниках. Над фото-панно, над стражденною Україною-ХХ Пресвята Богородиця у скорботі схилила голову. Самій іконі від «щедрот» безбожників дісталося теж сповна!

Поміж безлічі світлин у простих рямцях невелике люстерко,
а там – очі кожного, хто хоч на мить у нього гляне. *Покоління відходять, й покоління приходять, а земля віковічно стоїть! Що було, воно й буде, і що робилося, буде робитись воно – і немає нічого нового під сонцем!*

У центрі аудиторії, у центрі мікро – і макрокосму Com**position** #1: два рубелі, качалка, червоний тканий рушник (цнота). Перша шлюбна ніч, зачаття нового життя.

Феноменальним явищем української історії є **козацтво**, тож тема козацтва природня в інтер'єрі Світлиці. На чільній стіні аудиторії змонтовано великого рівнораменного Хреста з червоної тканини – з козацьких знамен.

Симетрично закріплено дві козацькі корогви, синьої та малинової барви з фігурами Архангела Михаїла та Козака з мушкетом. На вертикальному верхньому рамені хреста перехрещено чотири козацькі шаблі.

горять на небі ясних зір знамена,
мов перехрест окрилених шабель…

Червоний Хрест на білому полі є символом Святого Георгія-Змієборця, і хоча безпосередньо Георгій-воїн не був патроном Війська Запорозького, його знак тут доречний.

Площина білої стіни світлиці – квадрат із Червоним Хрестом, зірками є не що інше, як інсталяція одного з багатьох козацьких прапорів – значків чи арматури – орнаментального зображення зброї та трофеїв. Такі композиції прикрашали інтер'єр багатьох будинків козацької старшини XVII–XVIII ст.

Світлиця Тараса Бульби була прибрана за звичаєм того часу: на стінах – шаблі, нагаї, рушниці, хитро оздоблений ріг для пороху, золота вуздечка на коня та пута зі срібними бляшками.

Червоний козацький Хрест немов стоїть на варті Світлиці-України, він виростає з синьої стрічки – Дніпра, як, власне, і було насправді. Синя смуга тканини може бути потрактована і як символ Ріки, потоку часу, втрат і забуття. Священні ріки, а таким є для українців Дніпро – символ багатства, щедрості землі, джерело сили та благодаті.

У синє дніпрове плесо, на долівку, під ноги кинуто царські гроші: «500 рублів» із Петром I та «100 рублів» (катеринки) з портретом Катерини II.

Козацькою чеснотою було демонстративне зневажання багатства, зокрема грошей: **злотих, рублів, дукатів, цехінів, єфимків, талярів, динарів:** сьогодні вони є – добре, а немає – будуть завтра! Бо сьогодні ти сам є, а завтра – один Бог відає!

Поряд із грошима дві гральні карти: **шістка** і **туз**. Козаки давали собі раду і в картярських герцях. Відомо з літописів про їхню пристрасть сердечну до карт. Є карти, саме шістка і туз на «Козаках-Мамаях», у рєпінських «Запорожців».

Чи не натякали цим малярі на марноту, скороминущість земного буття, багатства, слави, сили? Від великого до малого, мовляв, один горобиний скік. І шістка часто лежала, хоча лише ріжком, але поверх пана-туза!

Як ще могли безіменні художники, автори Мамаїв-картярів попередити ситих, тих, хто зарвався, заївся, запанів, тих, хто забув про гідність, справедливість, чесність, честь. Та чи доходило?..

весілля, весіллля, на весіллі люди

якби ж мені знати, якби мені ззнати

коли й моє ббуде?

У «дніпровських водах» червоні, сині, жовті, золоті шести-, семи-, восьмипроменеві зірки, такі ж, як на знаменах козацьких та в небесах. Зорі – то дніпровські острови і душі грішних та праведних козаків, у яких поняття батьківщини вкладалося у поетичну формулу: *чисті води, ясні зорі*.

Зірки, зорі горять, світять, мерехтять в українських піснях, казках, легендах, обрядах, замовляннях. Їх хапають з неба, зорі ведуть людей земними шляхами. *Ви, зорі-зоряниці, вас на небі три сестриці. Беріть голки і шпильки, горове каміння, бийте його і печіть, паліть, нудіть, не дайте йому ні спати, ні лежати, ні їсти, ні пити – інших любити.*

Абрис зірок ідентичний **звіздам** на українських гербах, печатках, козацьких та церковних коругвах, іконах. Сині, жовті, червоні зорі горять над покуттям, Мамаєм. Золоті вечірня, вранішня чи Вифлеємська зорі блищать у шибі покутнього вікна Світлиці.

Віддалік зблискує ще одна зірка – слюдяна, прозора, видима і невидима. Зірка-мрія, зірка-надія. *Fata morgana*?

За своєю душею простягнеш обличчя і руки,
але високо і недосяжно вона проліта

На древку козацького списа чи древку знамена закріплено козацькі клейноди – **булави, перначі, барильце, люльку, стремена**. Стоять козацький **каламар** із гусячими перами, чотиригранні (під гутне шкло) пляшки, гетьманські універсали.

щоби навіки збутися крамол,
віддавна рідний брат ішов на брата
(на приклади історія багата,
як українця убивав хохол).
і не завжди нам пік серця глагол,
частіше в груди вгонили трійчата.
ані присяжних вам, ні адвоката …

Козацька тема продовжена на суміжній стіні з акцентом на **«Мамая».**

У XVIII-XIX ст. не було хати, куреня, села чи хутора напевне, де не було би «Мамая», – народної картини, *світської української ікони*.

Тіля Уленшпігеля, Ходжу Насреддіна мають за героя різні народи, тоді як *козак Мамай душа правдивая* явище суто українське. Він кожен (Elck) і ніхто (Nemo), він скрізь і ніде, його ніколи не було, він вічно є!

Композиція «Козак Мамай» побудована як герб козацький: головний елемент – сам Мамай, а **картушем** та арматурою слугують списи з флюгерами, полкові та сотенні значки (прапори), лук, стріли, та золоті жолуді, які символізують не тільки дуба, під яким сидить Мамай, а й першодерево світу, **Прадуб**, що ріс у вирії та плодоносив молодильними яблуками, які дарували богам безсмертя. Дуб (жолудь) – «король лісу», символ витривалості, сили, слави. Палиця Геракла була дубова, у давньому Римі вінок з дубового листя був найвищою нагородою полководцеві. У слов'ян, балтів, германців дуб був священним деревом; у християнській символіці дуб означає віру та доброчесність. У замовляннях дуб не так рослина, як місце, символ радше топографічний, аніж ботанічний. Це середина земного царства, або концентричної моделі світобудови: *На морі, на лукомор'ї стоїть дуб розложистий, барзо хороший; на тому дубі цариця-яриця. Будь же ти милосердна, будь милостива...*

Під Мамаєм фото кінського табуна з жеребцем-ватажком, жеребцем-бунтарем. Степ, вітер, воля!

Випростайтеся і підніміть ваші голови вгору, бо вже визволення близьке!

струни мої, струни золотії!
заграйте мені стиха,
нехай козак-нетяжище
позабуде лиха!
дивись та гадай, та ба,
не вгадаєш,
відкіль родом і як зовуть ні
чичирк не взнаєш.
кому трапилось хоть раз
у степу гуляти,
то може той і прізвище моє
угадати

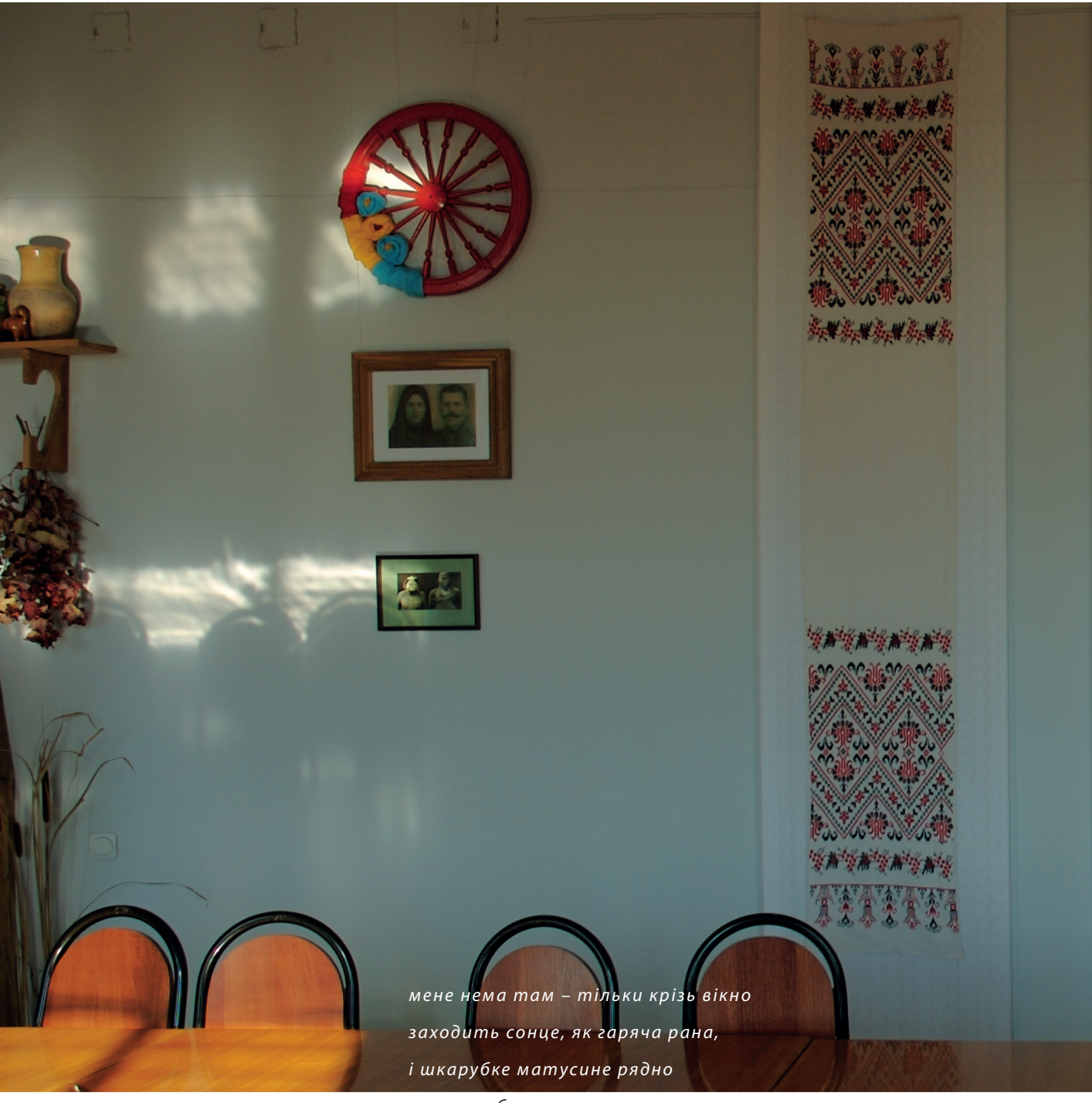

мене нема там – тільки крізь вікно
заходить сонце, як гаряча рана,
і шкарубке матусине рядно
горить абстрактним взором
Мондріана

Літературно-художнє видання

Григорій Іващенко

С В І Т Л И Ц Я

е с е й

Автор проекту "Світлиця"
Григорій ІВАЩЕНКО

Редактор і коректор
Ярина ГОЛУБ

Фото
Сергій Алієв-Шараван

Макет, верстка
Сергій Алієв-Ковика

Комп'ютерний набір
Дарина Івченко, Влад Мельник,
Ніна Нестеренко

Вірші:
Богдан-Ігор Антонич, Наталка Білоцерківець,
Віктор Гриценко, Іван Драч,
Сергій Злючий, Ліна Костенко,
Анатолій Кравченко-Русів, Михайло Кудрявцев,
Ігор Римарук, Віталій Старченко,
Сакамото Хякудзіро

Підп. до друку 29.09.11. Формат 75х90/16.
Ум. друк. арк. 3,125. Наклад 1500 прим. Зам. 20

Видавництво та друкарня ТОВ "Акцент ПП"
пр. Кірова, 97-К, м. Дніпропетровськ, 49054
тел. (056) 794-61-04(05)
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої
справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої
продукції ДК №4122 від 27.07.2011 р.